

Varför har bevakningen av min kommun blivit så dålig?

– om ekonomisk press och teknisk förändring

Carina Tenor och Gunnar Nygren*

Det korta svaret på frågan om försämrad kommunbevakning är att de lokala journalisterna helt enkelt blivit färre och att bevakningen centraliserats till färre orter. Samtidigt kan man ställa en motfråga – vad tycker just du är en försämrad kommunbevakning? Vad bör tidningar, lokala sajter, radio och TV prioritera i ett förändrat medielandskap där också kommunerna själva bygger upp egna mediekkanaler? Och vad får människor veta genom sociala medier som *Facebook*?

Även om public service (*SVT* och *Sveriges Radio*) har lokal bevakning som täcker hela Sverige, så är det lokalpressen som fortfarande står för den mer finmaskiga och regelbundna bevakningen av Sveriges kommuner. Bevakningen av kommunen har länge varit en av grund ingredienserna i den lokala journalistiken, granskningen av den lokala politiska makten är en av hörnstenarna

---

* Carina Tenor är journalist och medieforskare. Hon är reporter på Nerikes Allehanda och projektforskare vid Södertörns högskola. Gunnar Nygren är professor i journalistik vid Södertörns högskola.

i lokaljournalistiken. Där finns en offentlighetsprincip och politiker som gärna berättar vad som händer (oavsett om man är för eller emot något).

Men de senaste 10–15 åren har bevakningen minskat av två skäl som delvis hänger samman:

1. Synen på de lokala och regionala mediernas roll har förändrats.
2. Det finns mycket färre journalister och färre speciella kommunreportrar.

Först frågan om lokalmediernas roll. Tidigare var lokaltidningen den helt dominerande källan till nyheter om kommunen, den fylldes av redovisande rapporter om nya förslag och beslut som fattades, om lokala politiska strider och debatter, referat av kommunfullmäktige och en ganska passiv nyhetsförmedling. I det nya medielandskapet är de lokala medierna bara en av många aktörer – den som vill följa lokalpolitiken kan göra det via lokala sajter och sociala medier, genom kommunens egen hemsida och partiernas egna kanaler. De lokala medierna blir mindre redovisande, och väljer istället ut ett fåtal frågor där de får en mer granskande roll, där de tar fram missförhållanden (verkliga eller överdrivna) och ställer de lokala politikerna till svars.

Mediernas kommunbevakning hänger också ihop med kommunernas ställning i samhället. Den har förändrats de senaste 20–30 åren: medborgarna har blivit kunder och kommunerna har förvandlats från ett kollektivt styrt välfärdssystem till serviceproducenter i konkurrens med privata alternativ. Det gör att mediernas bevakning blir mindre politisk och sker mer utifrån

ett ”konsumentperspektiv”. I denna omvandling är det också svårare för medierna att bevaka de privata alternativen där det inte finns samma offentlighetsprincip som i kommunen.

Samtidigt vet vi att redaktionerna avfolkats, på många tidningar finns det bara hälften så många reportrar kvar som för 10–15 år sedan. Det saknas ofta resurser för att gå på varje kommunfullmäktige eller hålla koll på all inkommande post. Olika omorganiseringer och nedskärningar har också lett till att erfarna kommunreportrar eller lokalredaktörer slutat eller bytt ansvarsområden.

Tidningarna ekonomiska problem har inte minst drabbat lokalredaktionerna – just de som stod för den kommunala bevakningen utanför residensorten i de olika länen. På bara tolv år försvann nästan varannan lokalredaktion i Sverige. Mellan 2004 och 2016 minskade antalet lokala redaktioner på dagstidningarna från 250 till 133. Dessutom lade *TV4* ner alla sina lokala nyhetssändningar 2014. I en kommun som Strömsund i Jämtland mer än halverades kommunbevakningen när de lokala redaktionerna stängdes, debatten tystnade och de nyheter som ändå finns är ofta ganska okritiska. Även bland gratistidningar finns exempel på att redaktioner centraliserats eller lagts ner. För några år sedan ökade både antalet hyperlokala sajter och veckoutgivna prenumererade tidningar markant, men bara *24 Journalistik ABs* konkurs 2019 och *ETCs* beslut att lägga ner sina lokaltidningar innebar att 30 lokala titlar försvann.

Bakgrunden till tidningskrisen är densamma som i övriga västvärlden. (Se också Ingela Wadbrings kapitel.)

Digitaliseringen har medfört nya läsarvanor, annonspengarna har flyttat och tidningarnas affärsmodeller fungerar inte längre. De senaste 10–15 åren har tidningsföretagen på olika sätt försökt anpassa sig till en allt mer digital verklighet, samtidigt som de egentliga intäkterna fortsatt att komma från en allt mer krympande pappersupplaga. Utvägen har på många håll varit att kraftigt höja prenumerationspriset – men framför allt att spara och spara. Förhoppningarna riktades länge mot en annonsfinansierad webb, där det handlade om att få tillräckligt många sidvisningar (”klick”) för att annonsörerna skulle vilja betala. Men de digitala annonspengarna har hamnat hos internationella aktörer som *Facebook* och *Google*, och på nationell nivå hos kvällstidningar som *Aftonbladet*. Till slut fick lokalpressen, med bland annat *Dagens Nyheter* som förebild, inse att det var dags att rikta sig till läsarna. 2018 hade så gott som alla lokaltidningar infört någon typ av betallösning för att läsarna ska få ta del av det digitala innehållet.

När digitala sidvisningar och läsarnas beteende blir allt viktigare även för lokalpressen så minskar också suget efter vardagliga kommunala nyheter – till skillnad från när även det mindre heta behövdes för att ”fylla lokalsidan” i en papperstidning. I en tryckt tidning var det varken lika enkelt eller viktigt att mäta hur läst varje enskild artikel blev eftersom de flesta ändå prenumererade. Tidningen var ett smörgåsbord med något för alla. I dag följer redaktionerna noga vad som väcker läsarnas (kundernas) intresse. Om intresset för kommunala nyheter är svalt kommer det att påverka

hur mycket redaktionen prioriterar dem. Att kommunikatörer på åtta av tio svenska kommuner sett sina egna pressmeddelanden publiceras utan ändringar tyder ändå på att redaktionerna tror att deras publik är intresserade av kommunal information, eller i alla fall att det är ett snabbt sätt att producera nyheter när resurserna minskat. Pressmeddelanden är billiga nyheter när redaktioner blir anorektiska.

Medan tidningsdöden brett ut sig på andra håll i världen, så har det på svensk tidningsmarknad i stället skett en omfattande ägarkoncentration och samordning där titlarna lever kvar, men i stället delar på samma innehåll – och detta innehåll blir mindre och mindre lokalt. Om tidningsägarna verkligen tror att de övertygar läsarna om att deras välbekanta tidning finns kvar för att en eller ett par sidor byts ut ska vara osagt. Ett exempel på hur utvecklingen gått till är *Karlskoga kommun*, med sina 30 000 invånare. Här fanns tre redaktioner som dagligen konkurrerade om nyheterna, men först köptes *Karlskoga-Kuriren* av *Nerikes Allehanda*, som samtidigt lade ner sin egen lokalredaktion. Sedan såldes *Kuriren* till *NWT-koncernen*, som slog ihop redaktionen med *Karlskoga Tidnings* redaktion. Alla tre titlarna existerar, men antalet redaktioner i Karlskoga har gått från tre till en. Ett annat exempel är *Dalarnas Tidningar, dt.se*, som i TS-statistiken räknas ihop som en titel, men ger ut sex tryckta dagstidningar under namnen *Falu-Kuriren*, *Borlänge Tidning*, *Södra Dalarnes Tidning*, *Nya Ludvika Tidning*, *Mora Tidning* och *Avesta Tidning*. Det finns inte ens redaktioner i alla de områden som de sex titlarna täcker.

Läsarna och publiken ”röstar med fötterna” och förändrar sina medievanor. Läsningen av den lokala tidningen minskar, särskilt för de tidningar som ingår stora centraliserade koncerner. Sedan 2000 har den dagliga läsningen av tidningen (på papper och nät) minskat från runt 85 till 55 procent. Istället är det allt fler som hämtar sina lokala nyheter från sitt Facebook-flöde och andra sociala medier och nätsajter. Nya hyperlokala medier växer fram, men med mycket små resurser för en aktiv kommunbevakning.

Har mediernas bevakning av kommunerna då blivit sämre – eller har den bara blivit annorlunda? Svaret beror på vem man frågar.

Kommunerna själva säger i enkäter att den försämrats, och det gäller särskilt de lokala tidningarna som fortfarande står för den största delen av bevakningen. Mest har bevakningen försämrats i mindre städer och i glesbygd, områden där det inte längre finns lokala journalister och lokalredaktioner. Som ett svar på denna utveckling har många kommuner skaffat fler egna informatörer, antalet kommunala informatörer fördubblades under tio år samtidigt som antalet journalister halverades. Kommunala hemsidor fungerar ofta som lokala nyhetssajter med ett undantag – de kommunala informatörerna kan inte ha samma oberoende granskande roll som lokala medier.

De lokala och regionala tidningarna säger att de måste prioritera hårdare, men att de fortfarande är de enda som granskar kommunerna. Och trots nedskärningar är det fortfarande lokaltidningarna som står för de allra flesta nyheter om kommuner.

Svaret på frågan blir därför något dubbelt. När det gäller mediernas informerande roll så har den rutinmässiga kommunbevakningen minskat i de lokala och regionala medierna, det är färre nyheter och färre sakfrågor som rapporteras. Samtidigt har den som vill följa kommunpolitik och lokala kommunfrågor aldrig haft så många källor att gå till, aldrig bättre möjligheter att skaffa information. Detta leder till att klyftorna kommer att öka mellan en välinformerad elit och breda grupper som inte får veta så mycket genom medierna.

Men hur går det med mediernas granskande roll? Den finns kvar på flera nivåer, även om redaktionernas resurser för bevakning minskat:

- Så länge det finns oberoende medier, så är den ”potentiella granskningen” något alla makthavare måste räkna med. Risken finns alltid att maktmissbruk kommer fram genom tips till lokalmedierna.
- Den andra nivån är medierna som en lokal arena, en lokal offentlighet där både politiker och medborgare kan mötas i en kritisk diskussion om kommunen och vad den gör (och inte gör). I denna offentlighet är det medierna som sätter dagordningen, som bestämmer vilka frågor som ska diskuteras.
- Den tredje nivån är den verkligt grävande journalistik som är ganska sällsynt i vardagen, men som kan både granska maktutövningen och kommunens verksamheter.

Sammanfattningsvis: det är många faktorer som ligger bakom förändringen av kommunbevakningen – färre journalister och färre redaktioner, fler andra kanaler att följa kommunfrågor i och kommunernas egen förändring.

Om detta innebär en sämre eller bara en annorlunda kommunbevakning är upp till varje medborgare att avgöra – och även påverka genom sina egna medievanor.